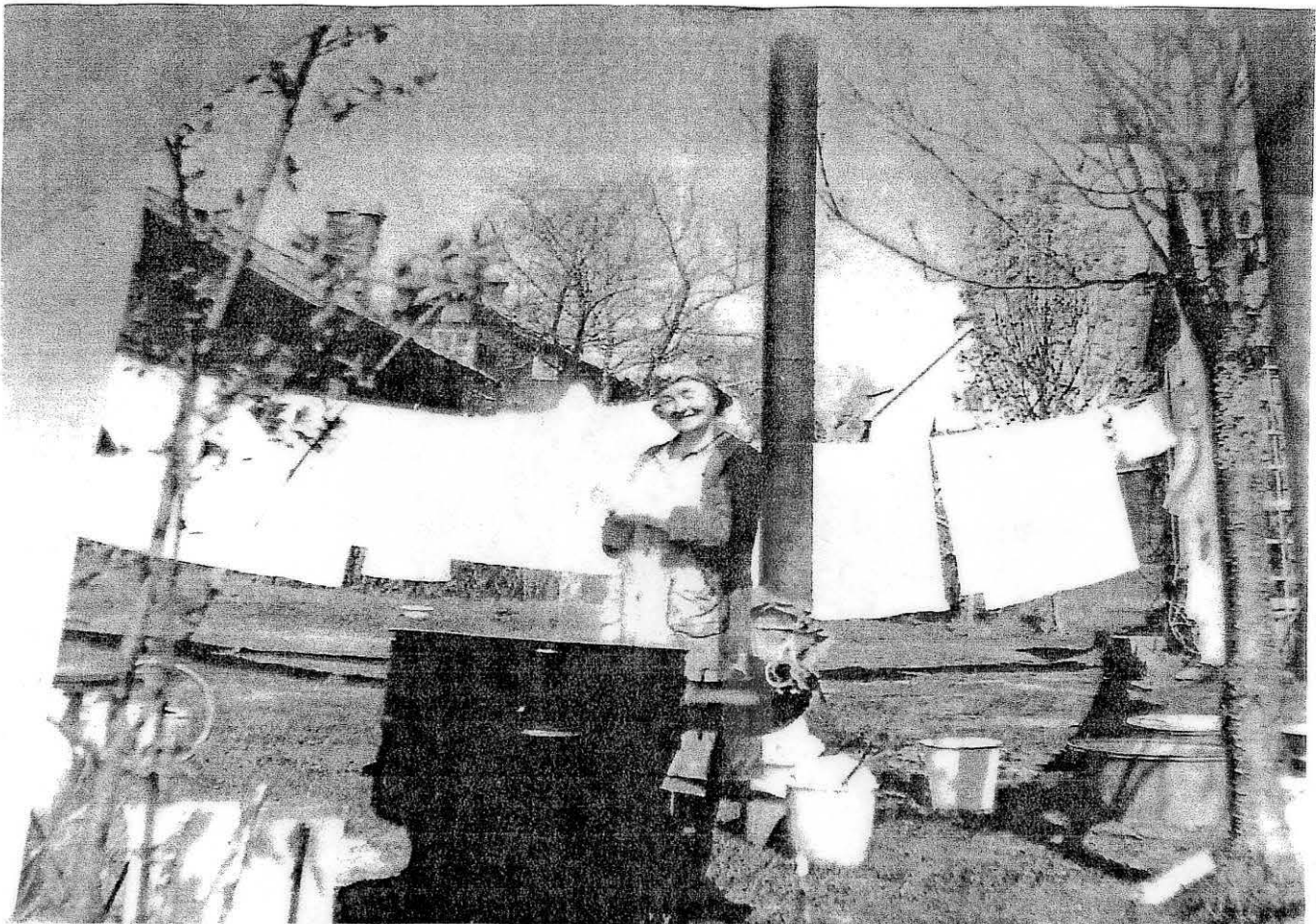

Karlars ô kvinnfólks göra förr

Några bilder från arbetslivet under 1900-talet.

Under vintern 2008-2009 har en grupp pensionärer under gemytliga former träffats i Nås Bygdegård i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan.

Ofta förekom meningarna: "Jag minns" eller "Minns du var?"

Plötsligt kom idén, att vi ville skriva ner det som vi pratade om. Det handlade om 1900-talet och från deltagarnas långa livserfarenhet fanns mycket att hämta.

Uppgiften att berätta för kommande generationer var stimulerande.
Författarpennorna glödde och gamla foton letades fram. Laila från Axön fotograferade korten och därefter via datorn till detta häfte.

Vi hoppas, att eventuella läsare får en intressant läsning om gamla tider i Nås, när ungdomen behövdes hemma på gården, kände sig nyttiga och frågade inte efter lön, skogsarbete i 35 graders kyla, lördagsbestyr, kvinnornas arbetsvecka, tillverkning av täcken, hur det var att arbeta i affär eller telefonväxel samt läsa om stigar och vägar och fäbodliv.

Nåsmålsgruppen

Anna-Brita Karlsson

Sjö Bertil berättar.

År 1952 inträffade en skogsbrand väster om sjön Nåsen. Träden klarade sig förutom att de blev svedda i bark och barr. Huggare kom till platsen och avverkning började. Sjö Lars och Ecken Schultzberg åtog sig lunning med häst på hösten. Jag nyss fyllda 14 år trivdes att få vara med far och arbeta. Lunning innebar att man körde virket från stubbe till vinterväg. Drygt en timme tog vägen att gå hemifrån till arbetsplatsen. Det var mörkt, när vi startade på morgonen och mörkt innan vi kom hem igen.

När Nåsens is var stark nog, körde jag med häst virket ner till älven för att flottas nedströms till Kvarnsveden eller Skutskär. Det var min uppgift att köra, men timmerstockarna, som var nybarkade, hala och tunga, orkade jag inte lasta själv. Räddningen blev en kompis, som hellre hjälpte mig med timret än att sitta i skolbänken, vilket han borde ha gjort.

Vintern därpå körde jag ner virket till älven med en jordbrukstraktor och kälke efter. Till hjälp hade jag då en lastkarl Bror Hansén. För att timret skulle ligga på plats på kälken, björnade vi en kätting runt lasset.

Förr sa man, att vinterföret att köra med kälke varade till påskhelgen, oavsett om påsk inföll tidigt eller sent på året.

För att utnyttja vinterföret under juledigheten passade man på att ta hem hö, som förvarades i lador en bit hemifrån och blev dynghögen för stor kördes dynga ut på åkrarna.

När våren kom och isen försvann, var jag med och rullade virket ner i flottled. Ett annat jobb var röjning med röjkniv i skogen och ibland plantsättning.

Eftersom far och mamma ägde ett jordbruk behövdes min hjälp hemma med jordbruket d.v.s. harvning, sådd och vältning där vi körde med traktor eller häst. Efter sådden skulle veden till nästa vinter kapas.

Slätter och höbärgning tog olika lång tid beroende på väderleken, för höet torkades på hässjor. Hässjor lades mellan hässjegubbar(krakôr) med 6-8 pinnar alltså många varv med hö.

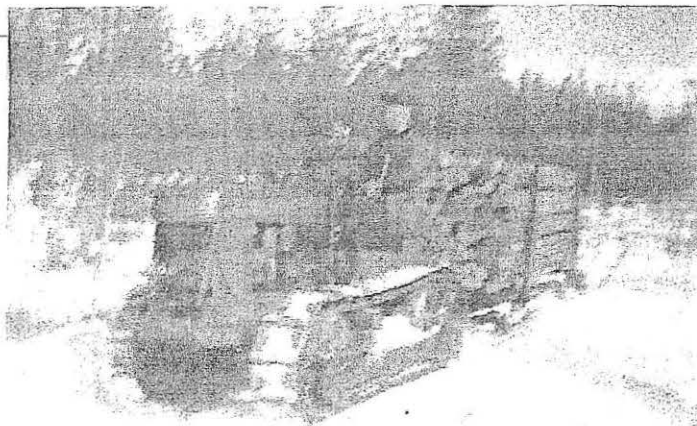
September började skörden av havre, korn och råg att mogna. Vi sa, att vi skar sådden och band till kärvar, som torkades på hässjor eller snesar.

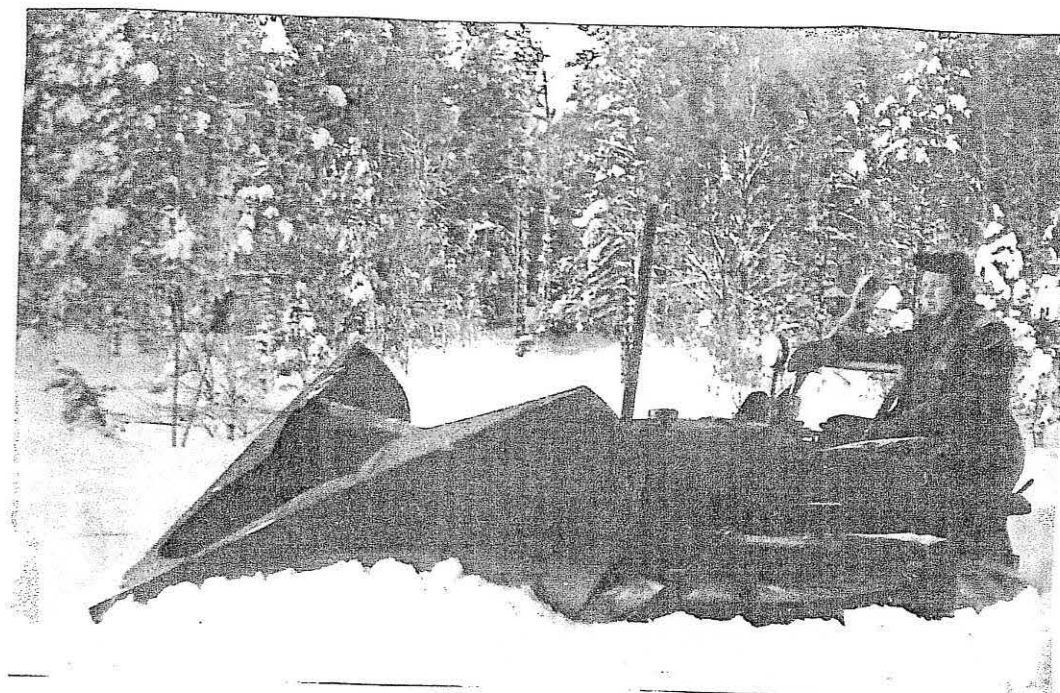
För säden var inkörd på logen tröskade vi den. Tröskverket ägdes av flera gårdar tillsammans, så gick man från gård till gård och alla hjälptes åt.

Ungdomar som arbetade och bodde hemma hade mat och husrum men ingen tanke på lön. När det blev helg och man skulle ut på nöjen fick man en slant.

Sjö Bertil

Bertil kör timmer med Cletrack, som var en bandtraktor

Vintern 1955-56 plogar Bertil hästvagnar
med Cletrack.

45 år senare skogsmaskiner Timberjack 1840.
John Deere 1710

Avlägget vid Strandån. Därifrån flottades timret genom Orsalen över Bysjön och längs Dalälven till sågverken.

På den här tiden fanns inga maskiner i skogen, allt arbete var "handarbeten" med såg, yxa och barkspade.
Att många personer arbetade i skogen förstår man av mängden timmer.

Bons Birger med hästen Bayard kör timmer vid Havskinnberget över Havskinnbergstjärn till Åskan.
Birger har en rock med pälsfoder och kängor på fötterna.
Transportsträckan från lastning till avlägget var inte så lång, värre var det när han körde kol från Morbua till station i Nås. Det tog fyra (4) timmar tur o retur och då gällde det att vara varmt klädd med lång vadmalsrock över storväst och övriga kläder.
På fötterna bar han filtskor.

Mina bästa ungdomsvänner.

Hur en häst så stor och stark kan vara så snäll, arbetsvillig, foglig och intelligent, har jag undrat över.

Jag växte upp med Maja Ett, som vi hade tills hon blev 17 år, sedan kom Maja Två. Hon var 5 år, pigg och stark.

När min bror Folke åkte in i lumpen, var jag 10 år och då blev det många "måsten" med Maja t.ex. att forsla hem ved från skogen och köra tröskvandringen.

När Maja Ett blev gammal var det Maja Två, som fick överta arbetet i skogen.

När vi hade matrast satt jag på hösäcken framför huvudet på Maja. Hon fick sin havre och jag åt min pannkaka och smörgås. Efter havren åt Maja sitt hö och jag tog mig lite kaffe. När jag lossade korken på kaffeflaskan, tog Maja ett steg närmare mig, för hon visste att sockerbitarna skulle komma fram.

Man kan spela PÅ hästar men jag spelade FÖR min Maja. När det var sommar och söndagsmorgon hände det att jag tog vevgrammofonen, satte mig på tröskeln till stallet och spelade några skivor för henne. Hon slutade att äta, stod bara och lyssnade.

När slåttern var klar, gick hon lös utan stängsel, gnagde gräs intill havreåkern, men rörde inte ett havrestrå. När hon ville in stampade hon med foten på trappstenen.

En häst som behandlas väl och får förtroende för sin ägare blir nog den mest trogna arbetskamrat som tänkas kan.

Målar Åke.

Pinglor och skällor.

Pinglor av olika storlekar har gjutits i Mora och Gustavs. Den mindre pinglan fästes på selen frampå bröstet. Den var till besvär när hästen pulsade i djup snö över snöplogvallar eller vid möte och då kunde de slå i benet i pinglan så att sårighet uppstod.

Skakelpinglan var störst och hördes på långt avstånd. Pinglan var en viktig signal för dem som arbetade i skogen. Man lyssnade och visste, att den som hade lass hade förkörsrätt. Pinglan talade också om för huggaren var hästen befann sig. Man lärde sig känna igen klangen på gårdarnas olika skakelpinglor.

Under sommaren gick kor, kalvar, får och getter på bete i skogen. Skällkon var ledaren i flocken och man hörde var de befann sig. Kalvarna hade mindre skällor. Det hände ibland, att man fick ut och söka efter någon kalv och då var det bra med skällan.

Inga-Britta och Åke.

Lördagsbestyr på Sjögår'n.

På vintern körde min far och två av mina bröder timmer i skogen hela veckor och kom bara hem till helgerna. De hade matsäck med, som skulle räcka alla sex dagarna, inga lediga lördagar då inte. De brukade komma hem vid 2-3 tiden på eftermiddagen och då hade vi varit ute och lyssnat efter hästpinglan flera gånger. Min uppgift var då att göra i ordning diskvatten. Det var varmvatten från cisternen, en behållare av koppar vid sidan av spisen. Vi hade varken vatten eller avlopp på den tiden, utan det var att bära in och ut.

Ur rygsäckarna, eller längre tillbaka ur en spann en sorts tråkista med lock, plockade jag fram 5-6 mjölkbuteljer, alla med en sur skvätt i botten, en bunke som innehållit risgrynspudding med resterna fasttorkade. En liten träbytta med lock, som innehållit filbunke, samt en smörask i trä. Allt detta skulle diskas noga. Buteljerna tog längsta tiden, först sköljas i kallt vatten, sedan såpvatten, diskmedel fanns inte då. Fram med flaskborsten och borsta noga inuti och sist sköljning i varmvatten. I byttan med filbunken var det en rand för varje gång de ätit. Ni kan tro att allt detta tog tid. När jag var färdig efter c:a 3 timmar, såg fingertopparna ut som murklor alldeles skrynkliga, men vad gjorde det, det var ju lördagskväll.

Sjö Anna

Kristoffers Nils Olsson, Axel Tillman och Mats Ernst Andersson
i Hästa fäbodstuga

Skogsarbetarens logi.

På lördagseftermiddagarna på vintern hördes pinglorna då hästar och körkarlar kom hem för att proviantera hö, havre och mat för en ny vecka i skogen.

Målar Åke, Folke och Gästgivar Erik bodde en vinter i Faktens fäbodstuga i Hästa där stekte de sill och kokade potatisen i en trebent järngryta i öppna spisen.

Fäbodstugorna var inte isolerade för att kunna bo där på vintern, så det var så kallt på morgnarna att skopan satt fastfrusen i vattenhinken.

Hästarna hade varmare i sitt stall.

Innan dagens arbete i skogen började eldades det och kokades kaffe, men värmen försvann under dagen och man kom hem till en utskyld stuga.

För att potatisen inte skulle frysa lade man den i sängen och låg med den under natten. På morgonen stoppade man täcket runt om säcken och värmen var då kvar en stund.

Ett stort problem var att få våta kläder torra. Var kalsongerna våta fick de torka på kroppen. Ombyte av skjorta hade vi med oss men inte ombyte av kalsonger. (konstigt) Seldon bar vi också in i stugan, för det var viktigt, att hästarna fick torra selar nästa morgon.

Vedhuggningen var ett annat problem. Det fanns ingen torr ved från sommaren, så det gällde att hitta en torrgran eller torr tall och ta den med hem på kälken, sedan gällde bara bogsåg och yxa.

Vatten hämtade de i närheten från en källa, som aldrig frös.

Huggarlaget låg i en barack, som flyttades från plats till plats där drivning pågick.

I baracken fanns en kokspis som höll värmen längre än en öppen spis och väggarna var bättre isolerade än i fäbodstugorna. På senare tid ordnade skogsbolagen fristående vedeldade torkrum vid skogskvarteren.

Vid Loråsen fanns en eldpallkoja med plats för många (ända upp till 16) skogsarbetare. Mitt i kojans stod en eldstad för värme och matlagning. Inget spjäll fanns i rökgången och värmen försvann den vägen.

Den som varit med och sett utvecklingen i skogen från att avverknings skett manuellt till dagens väldiga maskiner, ser med sorg hur marken och naturen skadas och förändras av denna rovdrift.

Självständig arbetsvecka.

När karlarna åkt till skogsarbetet på måndagarna blev det liksom lite fritid för kvinnorna. De fick mera tid för stickning av sockor och vantar, samt lagning av arbetskläder. Man lagade blåbyxor på den tiden.

En väv sattes upp och fina dukar och handdukar växte fram. Trasmattor vävdes av slitna bomullstyg, som en gång varit skjortor, klänningar eller förkläden.

Sedan var det ju alla vanliga vardagssysslor, som skulle skötas. Ved och vatten skulle bäras in, mjölkning och mockning i ladugården samt snöskottning under snörika vintrar.

Tvätten skulle också tas omhand. I bästa fall kunde man hålla till i ladugården, där man kunde koka vitkläder i en järngryta. Längre tillbaka berättas, att de högg upp en vak på sjön och sköljde kläderna där.

Som vi ser var dagarna fyllda av arbete, men kvinnorna kunde själva bestämma när de skulle utföra de olika arbetsuppgifterna.

När karlarna var hemma inrutades dagarna i frukost, förmiddagskaffe, middag, eftermiddagskaffe och kvällsmål på bestämda tider

Brita Skansen.

Innan frosten kom skulle jölöplar öpp. En hink för matpotatis en för små grispotatisar.

Farmor

Jag kommer nu att berätta om min farmor Skyffils Anna Knutsson född 1861 och två av hennes söner Olof och Lars, som var ogifta och bodde med sin mor i Mittsjöbo

Farmor blev änka 1931. Hon var gift med Skyffils Knut Knutsson från Lindesnäs som dog vid 76 års ålder, så det var bra att sönerna var kvar i hemmet och hjälpte sin mor. Hon var en liten kvinna, men full av kraft och en god människa. Hon gick klädd i gammal nåskjol och någon blus, som hörde till några gamla nåskläder. På fötterna hade hon gymnastikskor och hon nästan hoppade fram så lätt gick hon.

Hennes arbetsdag började kl. 5 på morgonen. Då gjorde hon i ordning matsäck åt sina pojkar och packade deras ryggsäckar med torra strumpor, vantar och mat. Efter detta gick hon till fjöset och mjölkade sina två kor, gav kor och höns mat, bar in vatten och ställde i fjöset. Mjölken togs tillvara och separerades och grädden kärnade hon smör av en gång i veckan. Hon gjorde även sin ost själv.

När hon skulle tvätta kläder, hade hon en balja och tvättbräda inne i köket och skrubbede. Sköljde kläderna gjorde hon vid brunnen eller vid sjön

Vävstolen var ofta inne hos farmor och hon satt och vävde. Som jag minns, var det trasmattor och handdukar. När inte vävstolen var inne så satt hon och stickade strumpor och vantar eller lagade kläder. Men jag minns också att hon kunde koppla av och då satte hon sig i gungstolen och sov eller berättade för mig vad som hade hänt förr och en och annan spökhistoria eller saga fick jag höra.

Sedan kom ju tiden då det var mjölkdays igen och därefter att laga kvällsmåltiden. Det diskades i en kopparbalja, som stod på vedspisen. Sköljvattnet tog man vara på och gav till korna.

Allt bröd bakade hon själv. Vetebrödet fyllde hon med blåbärssylt, för det hade hon alltid hemma. Det var gott.

På sommaren var det mycket utejobb. Hon odlade sina grönsaker t.o.m. pumpa fanns i hennes trädgård och i skogen fann hon bär och svamp.

Jag höll nästan på att glömma bort, att på sommaren gick hon med korna till skogen och jättade (vallade).

Detta var lite om min farmors dag och arbete.

Karin Berntsson

Så här tvättade man förr.

Att tvätta på 1940-talet var inte bara att trycka på en knapp som vi kan göra idag när vi har tvättmaskiner.

Smutslakan sparades till våren när man kunde tvätta och hänga ute. Mamma hade en pannmur, där kläderna kunde kokas. Jag minns, att hon gick ut tidigt på morgonen för att göra upp eld under pannmuren och blanda till lut, som kläderna skulle kokas i. De hade först blötlagts några dagar. När kläderna lagts i luten, gällde det att passa elden så att den inte sloknade utan höll jämn värme.

Under tiden satte hon upp snesar och spände linor mellan dem.

När "grytan" kokat några timmar var det dags att ta upp de heta kläderna med en käpp och lägga dem på klappstolen, där man klappade med ett särskilt klappträ, för att få bort så mycket lutvatten som möjligt. Sedan sköljdes tvätten i flera vatten.

Därefter hängdes den upp på linorna och gården blev ett vitt böljande hav av lakan.

Det gällde förstås att välja en dag med fint väder så tvätten kunde torka.

Om lakanen blev "snustorra" fick man stänka dem med en stänkflaska eller en barkad björkvisp doppad i vatten. Därefter var man två som vek och drog dem för att sedan manglas.

Det tog tid innan man kunde lägga in sina lakan i linneskåpet, men då var de släta och vita och luktade gott av frisk luft.

Mats Astrid

Höbärgning.

Såhär kunde det se ut på åkern, när höet skulle bärgas. Det tog en hel dag, om åkern var stor, så i matsäcken fanns både kaffe och mat. Kaffet kokades på plats i en tre-bent-kokare och vi kunde ta vatten ur älven!! Det vore nog inte så lämpligt idag. Middagsmaten bestod ofta av tjockpannkaka och sylt. Till det drack vi enbärdricka, som mormor hade kokat. När middagen var över, gick alltid karlarna och tog en middagslur bakom hässjan i skuggan, men min mamma fick cykla hem för att ge korna middagsmat och fanns det en ko, som nyss hade kalvat, skulle den mjölkas även på middagen. Ingen middagslur för mamma inte.

Sjö Anna

Framför hässjan fr.v. Hol Mattes, Erik Backman, Sjö Annas mormor, Mass Anna Änge, Hol gumma. År 1918.

Vi köpte i lag = tillsammans.

När Mor, som gift kom från lantbruk till Skansbacken, blev allt annorlunda. Först kom vävstolen in vintertid och så symaskinen en Singer, som Mor och faster Anna köpte i lag. Det var vanligt att gå ihop med att köpa bl.a. såmaskiner och tröskverk.

Symaskinen blev Mors tillgång.

Hon sydde barnkläder, livstycken till strumpebanden, linnen av Nainsock, rosa och med spetsar på.

Flickkläderna för oss kusiner blev examensklänningar i bomull med plicerad krage.

Pliceringen fick vi gå till Kerstin Tillman's damskrädderi för att få hjälp med och sedan syddes den på. Kragarna var ganska stora och gick ned över axlarna.

Klänningarna till jul sydde hon av ylletyg med vit krage och lång ärm.

Vinterklänningarna var i ganska mörka färger mest blått.

Damklänningar som skulle ändras, sys in, läggas upp eller ner blev ofta Mors uppgift

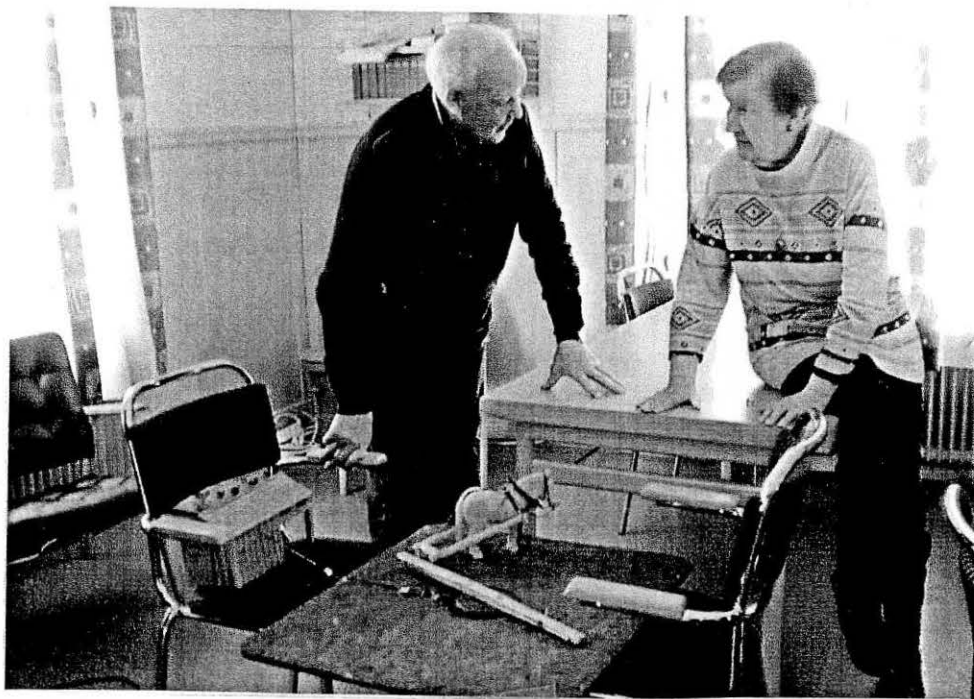
Det hängde ofta en kjol eller klänning till provning på en galge. Förkläden för skördetiden sydde hon alltid till någon samt en ny snibb.

Lediga timmar fylldes av handarbete. Då sa man: "Välkommen in och ta stickjäla med dig." Strumpor och vantar behövdes ju för männen, som arbetade i skogen.

Att virka någon duk i vitt bomullsgarn gjorde hon under den ljusa årstiden.

På kvällen skulle mjölken hämtas hos Lars Larsson f.d. Häradsdomarens gård och även kommunalkontoret låg på den tiden där. Min faster Anna var trotjänarinna där ända till sin död. Hennes motto var: Kunde inte andas någon annan stans. Dethär var Skansbacken på 1930- talet.

Karin Sandin

Målar Åke visar Sjö Anna sin modell av en vandring han gjort.

Täckestillverkning från förr!

Att köpa täcken på 1930 och 40-talet var inte tal om, åtminstone på landsbygden. Jag minns hur min mamma köpte ett enfärgat rejält tyg till foder, samt ett mönstrat, gärna blommigt, till överdel.

Gällde det ett brudtäcke var det ofta satin till både över och underdel

För att "sticka" ett täcke fordrades en stickbåge, en 3-4 meter lång träställning med tygklädda kanter. Där spändes nu fodret fast, därefter vadden, som slätades ut för att bli så jämn som möjligt. Sist lades övertyget på och spändes också fast. Nu kunde själva "stickningen" börja. Det skulle ju sys med kraftig tråd s.k. Björntråd igenom både fodret, vadden och översta tyget, det ritades för det mesta upp rutor 2x2 dm stora. Om det gällde ett brudtäcke syddes ofta hjärtan. Romantiken fanns redan då.

Jag måste också tillägga, detta var ett tillfälle för granntanterna att samlas, en variant till dåtidens kafferep, men jag tror att de också håller på att försvinna synd nog.

Fr. vä. Tysk Karin (Tysk Gunnars mamma.)
Eskils Anna (E. Eriks mamma)
Täppjons Brita, Kallbergs Kisti (Svens mamma)
Sjö Anna d.ä. Ester Blomberg
Lissjanis Karin (gift med Orr Jonas)
Sund Petters Albertina.

Tysk Gunnar tog kortet hemma hos sin mamma.

Att arbeta som affärsbiträde.

År 1948 och jag var 17 år blev min första arbetsplats hos Nås Järn och Färghandel, som ägdes av Robert Persson.

Järnvaror var den största produkten. Skogsbruket var i full gång och det behövdes verktyg. Vi sålde bl.a. hästskor, sågar av olika slag, sågblad, filar, yxor, sågkamrater m.m Spadar, snöskovlar, skidor och sparkar liksom cykeldäck, slangar och ventiltgummi fanns i affären.

Målarfärg och speciellt fernissa för att göra korkmattorna blanka såldes det många burkar till jul.

Bensinmack fanns också. Bensin renad, blandad bensin till lättviktare och en del motorcyklar. Ranson på bensin var det i början men upphörde senare. Ibland var det problem när kupongerna var slut och man tankat först.

I det s.k. kontoret fanns ett skåp, som var klätt med plåt och där förvarade man ammunition för både jakt och fritid, såsom knallpulver och olika jaktammunition. En gång när polisen kom och kollade hur det var med säkerheten, satt nyckeln i låset.

I en del av affären såldes leksaker till barnens stora glädje. Julskyltningen innehöll alltid några rörliga leksaker.

Hårvatten, rakvatten, parfym, hudkräm, salva och kondomer även gasbindor, bomull och dambindor fanns i sortimentet. En del godis och cigaretter såldes också.

Det fanns omslagspapper och man gjorde paket av allting och knöt om med snören. Ingen tape eller plastpåse fanns, men det fanns TID till det mesta.

Många försäljare åkte omkring. Jag minns en som ville vara litet finare och man skulle säga "Herr" till. En gång glömde jag och sa: "Ekman" till en s.k.

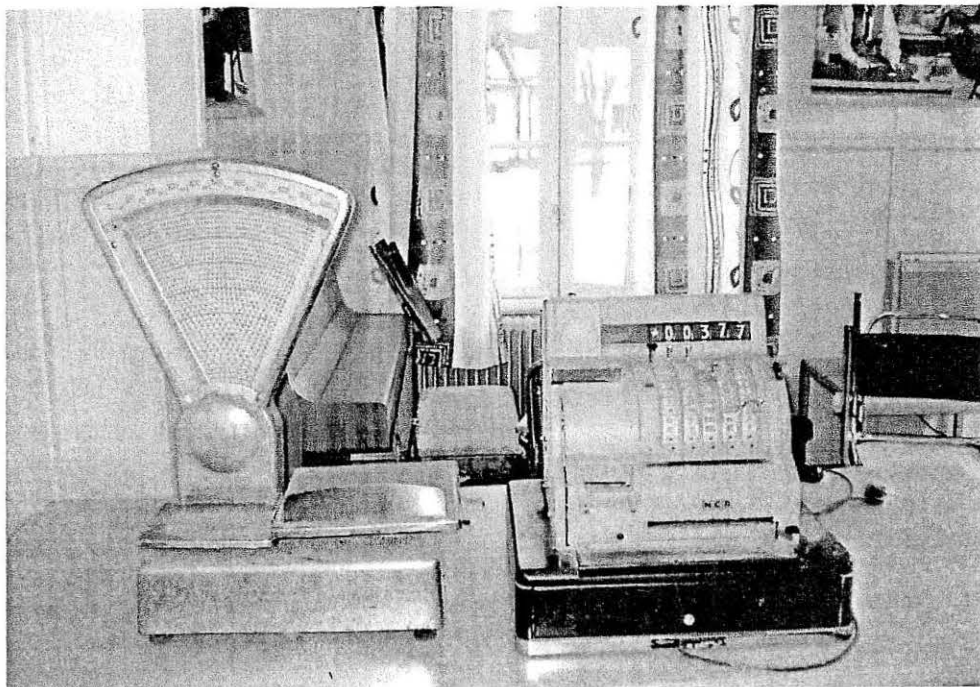
Provryttare(dom hette så), men då upplyste han mig om, att han hette Herr Ekman. Försäljarna från firma Dosch Bäcksin där vi köpte fernissa var alla trevliga.

Alla lastbilar tankade varje dag på konto. Den sista varje månad skulle jag skriva räkning. Skrivmaskinen står i ett hörn, sa chefen, så det var bara att sätta igång. Pappersjobbet var det roligaste. Ibland var det lite svårt att få betalt, men för det mesta gick det bra. Far kollade första gången på mina räkningar och jag fick godkänt. Persson drog iväg till Fredriksberg till frun så där var han en hel vecka ibland. Jag var chef, springpojke, städerska och alltiallo. Det bästa var att chefen alltid litade på mig.

Ingrid Olsson

Britta Klingenberg känner sig hemma bland vågar och kassaapparater efter många år i affärsvärlden.

Växeln hallå, hallå!

Nås telegrafstation var inrymd i ett stort brunt hus norr om gamla skolan i Nederborg. I nedre våningen hade Robert Lind affär.

Föreståndaren Gunborg Karlsson hade nära till arbetet. Hon och hennes familj bodde i en lägenhet bredvid växeln. Vi var fyra flickor som jobbade dagtid, men hon hade jour alla nätter

Arbetstiderna var:

7.00 -----14.00

8.30 -----15.00

14.00 -----20.30

15.00 -----22.00

Den som började kl.7.00 på morgonen fick sitta ensam 1 ½ tim till 8.30 skiftet. Lika på kvällen från 20.30 till 22.00 Vi var anställda av Gunvor Karlsson och inte av televerket. Det fanns en telefonhytt i väntrummet, dit man kunde gå och ringa, om man inte hade egen telefon

I Djurås beställdes rikssamtal söderut och i Vansbro samtalen norrut. Lindesnäs hade riks till Äppelbo, men det kunde kringgås genom att begära Vansbro och sedan själv begära Äppelbo.

Från samtal med Sågen och Närsjö kom det ingen avringningssignal, så de kunde stå uppkopplade långt efter att samtalet var slut och då kunde de inte komma ut heller. Vi måste därför gå in ibland och kontrollera om det pågick samtal.

I början hade telefonerna en vev på sidan som man måste veva på för att komma till växeln. Då fick vi anrop genom att en lucka föll ner på deras nummer. Ofta var det stressigt och många som ringde samtidigt. Då kunde det hända, att någon som fått vänta ilsknade till och vevade så att luckan smattrade.

Propparna, som vi svarade med, satt parvis och när vi skulle koppla samtalet stack vi i den ena proppen på numret som ringt och den andra i numret de skulle ringa till. Några abonnenter kunde dela på ett nummer A, B och t. o. m. C. Då ringde vi en signal till A, två till B och tre till C. Det var opraktiskt med detta arrangemang för om A stod upptagen i samtal kunde inte B ringa.

Inte alla visste numret de skulle ringa till och då var det namnanrop, men det gick bra det också.

Om någon gjort flera försök att komma fram till ett nummer, som varit upptaget länge kunde vi hjälpa till genom att ringa upp densamma och tala om att nu var numret ledigt och koppla det.

Det är skillnad mot dagens sätt att ringa då en inspelad röst informerar om vilket nummer du har i kön och upprepar sitt: "Tack för att du väntar".

Telegram tog vi också emot och fick åka ut med inom en radie av 2 -3 km. Sträckan mättes fågelvägen, så det stämde dåligt.

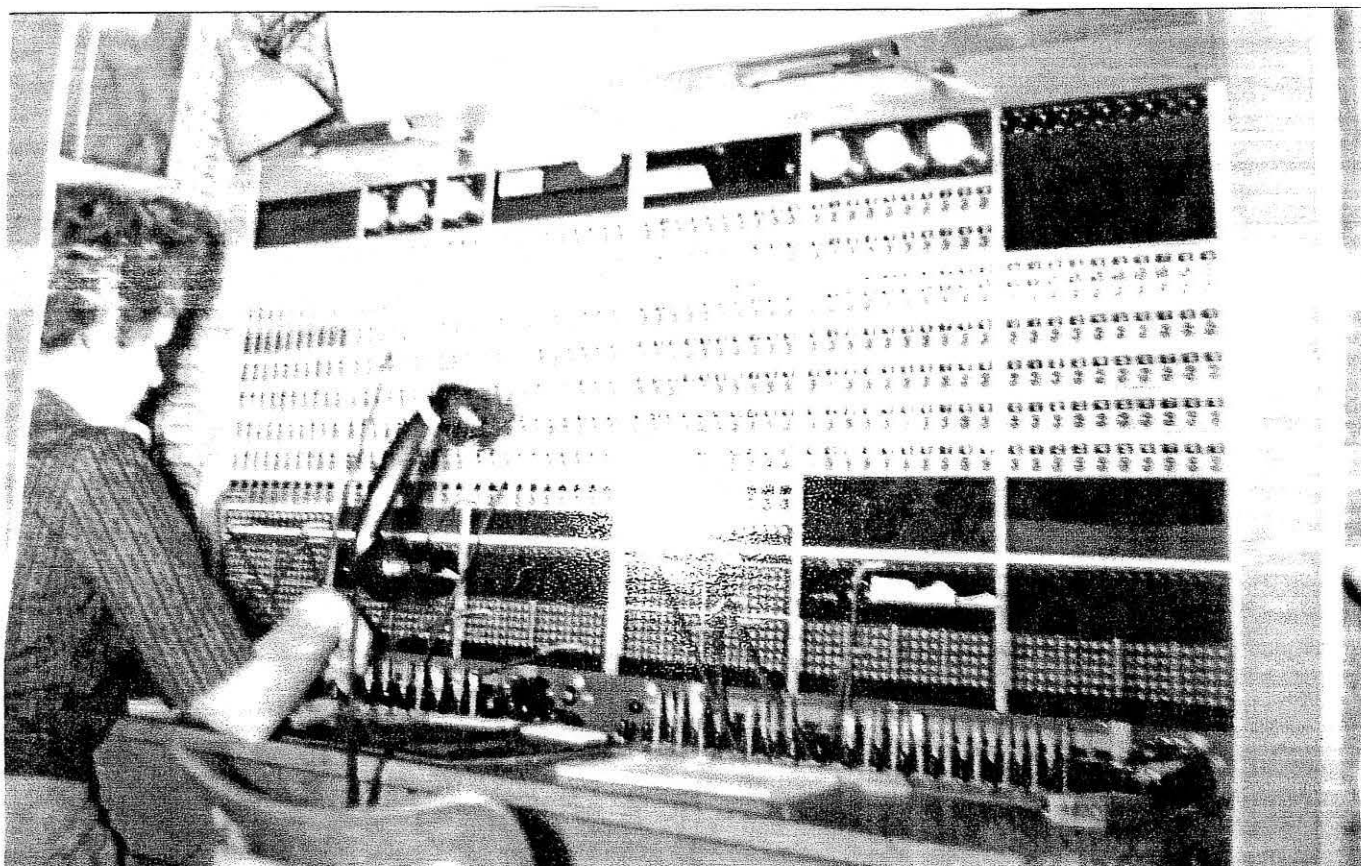
En del abonnenter hade man mer kontakt med än andra. Särskilt en som i onyktert tillstånd brukade ringa för att prata och som hindrade oss i arbetet. Han kände nog det på sig också, för en dag hade han beställt en tårta åt oss. När vi tackade för den sa han: "Hur smakade bullen?"

Arbetet var för det mesta trevligt och trivseln bra mellan arbetskamrater och föreståndare. Enda nackdelen var sena höstkvällar, när man cyklade hem och det inte fanns en själ på byn.

1964 blev Nås automatiserat och då försvann dessa arbetstillfällen.

Astrid och Inga- Britta

Astrid tjänstgör vid Nås telegrafstation.

Stort intresse för Åkes modell.

Stigar och vägar från förr och till nutid i Nås.

Gamla stigar i skogen hade ofta en förbindelselänk till fäbodan. Dessa stigar kallades fäbodstigar och fortfarande finns märken efter fäbodfolkets fotavtryck, vilket visar att stigarna var väl använda.

Från Mellanborg gick en fäbodstig över Hemberget och Granberget till Gräsbergets fäbodan. Vid kanten av stigen i Granberget finns en stor sten, som kallas för vilhälla där folk stannade och vilade under sin vandring till fäboden.

Några hundra meter längre bort efter stigen finns också en stor sten, som man kallar för Forsmarkshällan. Det berättas att det var en fäbodkulla, som kom där med en tjur och de mötte en björn. Tjuren stångade björnen mot hällan, björnen dog, men tjuren gick också samma öde till mötes.

Cykelvägen till Gräsberget byggdes 1954.

Vid fäbodstigen till Vinnberget, numera bilväg, finns också en plats att minnas, den ligger vid Tiggbacken och där skall en luffare ha fått sin sista vila. Där han ligger skulle den som passerar lägga en kvist på hans grav. Det sägs att det fortfarande finns en rishög där, som markerar platsen.

Det finns fäbodan, som även idag inte har någon bilväg fram till stugorna. Skall man till Borgbodarna får man ro över älven.

Hur kunde det fungera att vara fast boende på ett ställe utan vägförbindelse?

Jag återger nu, vad som hände vid Mittsjöbodarna (Gammelbua) på Bysjöns is en julnatt på 1920-talet. Skyffils Knut och Anna hade 9 barn. På julförmorgonen skulle fyra av dem åka till Nås kyrka på julotta. Färdmedlet var spark. När de kom till Sandnåset, var där en stor råk, som gick rakt över Bysjön till Näsby. Rickard, som åkte först, körde ner i råken, men han kom upp ur vattnet och det gick bra. Någon färd till julottan blev det inte, utan sällskapet fick vända och åka hem igen. Sådant kunde hända när det inte fanns riktiga vägar att färdas på.

På 1950-talet blev det cykelväg till Gammelbua och 1972-73 blev det bilväg.

Mittsjöbo fick cykelväg till Sjöhägnaden år 1946 och den fortsatte sedan att byggas vidare åren 1947-48.

Det finns fäbodan i Hästa och Drafsberget och där byggdes cykelvägarna på 1950-talet.

Omarronderingen i Nås påbörjades på 1960-talet och 1967 var det bestämt att alla skogsbilvägar skulle vara färdiga.

När cykelvägarna gjordes, var det inga maskiner, som gjorde jobbet. Karlarna grävde och hackade med spade och spett. Skottkärror användes när gruset skulle läggas på vägen och för att platta till det användes en kärra med vält, som var klädd med gamla gummidäck.

På vintern var det vintervägar i skogen, där skogsarbetarna körde med häst och kälke timret fram till avlägget. Dessa vägar såg man till att de hade medlut fram till avlastningsplatsen. Detta var för att spara på hästens krafter.

Gamla fäbodstigar och kyrkstigar håller nu på att försvinna, vilket inte får ske. Därför skall de nu markeras och utstakas. Vansbro kommun har till detta ändamål fått 200 000 kronor i bidrag. 50 000 kr av dessa pengar fick Nås.

Det går en kyrkstig från Närsen över Sigfridstorp, Digerliden, Sälsriset fram till Vinnberget. Denna stig användes av folket från finnmarken, när de skulle till Nås kyrka. Ibland var det en glädjevandring, en annan gång kanske det var en sorgvandring. Det var olika skiftningar i livscykeln.

Vandringsled finns runt sjön Närsen. En mycket naturskön vandringsled med övernattningsstugor.

I Lindesnäs kan man gå en naturstig c:a 2 ½ km lång. Den beskriver skogens omloppstid. Här finns informationstavlor och gamla föremål utplacerade längs leden, som börjar en kilometer från parkeringsplatsen vid Lindesnäs Bruksmuseum.

År 1988 upprättades karta över fäbodstigar, kyrkstigar och vandringsleder.

Karin Berntsson

Arbetslaget som med hacka och spade byggde cykelvägen till Hästa.

Fäbodliv i Borgbodarne. (Borgbua)

Jag kommer nu att berätta, vad jag minns om sommaren i bua och vad jag då tyckte var det väsentligaste.

Jag heter Karin Berntsson och är född 1932. Mina föräldrar heter Skyffils Axel och Ingeborg Knutsson. Det var min mor och jag som var vid bua hela sommaren. Fäbodflytten (buförningen) gick av stapeln i början av juni. Det var häst och kärra som drog flyttlasset. Mat hade provianterats för en längre tid. Rökt skinka, potatis, ägg, hink med salt sill, socker, mjöl, kaffe och salt var det viktigaste. Rena kläder till både folk och bäddar, rengöringsmedel och det var för det mesta såpa, hygienartiklar var bara två.

När allt var packat på kärran stod där en liten korg med lock, som skulle med och i den fanns katten. I en stor kartong eller trälåda var en grisunge.

Nu var det dags att dra iväg till bua. Korna, i regel hade vi två stycken, ledde vi i en grimma. Färden gick från Nederborg till färjeläget, som låg ungefär 200 meter nedanför järnvägsbron i Utanhed söderut mot Björbohållet.

Vid färjeläget låg en pråm, som fraktade över både häst med lass, kor och folk samtidigt. För att korna skulle stå stilla bands dom fast i en bräda, där det fanns stora öglor att binda i. Över älven gick en lina, som man drog i för att dra över pråmen.

Nu är vi framme vid Borgbua, alla är glada och fulla av liv. Korna hoppar och skuttar och själv tar jag av mig skorna och springer barfota och använder knappt skor på hela sommaren. Mor gör i ordning inne i huset och nu kan fäbodlivet börja.

Varje morgon kl.7 mjölkades korna. Mor och jag åt frukost, som bestod av filmjök(tjockmjök på buspråk) med bär och hårt bröd som vi bröt i. Gott!

Efter detta kalas var det dags att följa korna till skogen, vi kallar det för att jätta. Vi gick rätt så långt och var borta ungefär 2-3 timmar.

När vi kom hem var det dags att diska kärlden från morgonen. Diska gjorde man ute med baljan på ett säte och disken placerade man på en hylla, som satt på väggen och kallades kärllhylla.

Efter allt arbete på morgonen och förmiddagen kopplade man av en stund. Mor vilade medan jag gick ner till älven och badade. Många gånger hade jag grisen med mig, för han ville också bada. Han blev som en hund och gick med mig nästan överallt.

Efter vilopausen var det dags för arbete. Mor tog skrinda på ryggen och lie i handen för att slå gräs åt korna till kvällsmåltid Höet bar hon hem i skrindan på ryggen. En annan gång var det att repa löv särskilt björklöv, som vi bredde ut på golvet i ladan för att torka.

På hösten fraktades det hem, för att korna skulle få det som näringstillskott på vintern och då gav man korna en blandning av löv vatten, mjöl och melass.(sörpa).

I kvällningen kom korna hem från skogen och då ville de gärna bli mjölkade. Mor mjölkade dem, gav kalven och grisen mat och korna fick det goda gräset och vatten.

Mor och jag åt vår kvällsmat, som ofta bestod av potatis och rökt skinka, gröt eller pannkaka. All mat lagades i öppna spisen, där vi hade järngrytor med tre ben. Vi eldade mycket med grankottar, för det blev så fin glöd.

Mjölken som korna gav oss togs tillvara, den separerades och av grädden kärnades smör. Mor gjorde också ost av mjölken och av vasslan som blev, när vi hade kokat mjölken med ostlöpe och tagit tillvara osten, som vi lade i träkärl, så kokades vasslan ihop tills det blev messmör. Osten den lagrades en tid för att mogna och vi kallade den då för gammalost.

Kvällarna tillbringade jag ofta nere vid älven och fiskade och för det mesta var det abborre och mört, som jag fick. Katten var mycket glad åt mitt intresse.

När hösten kom blev det bär och svampplockning, som var mitt stora intresse. Det blev mörka kvällar och snart var det dags att flytta hem till socknen igen. Jag minns inte så mycket av flytten hem till bygden igen. Jag kanske inte vill minnas.

Den 24/3 2009.
Karin Berntsson

Lada från 1500talet. Borgbodarna.

Svedens gård.

Inez Högberg och Bons Birger berättade om livet på Sveden, där Bergslagens stora jordbruk dominerades. Inez' far Karl Pettersson kom med hästskjuts från Gagnef till Nås Gästgivargård (nuvarande Eidings). Han sökte tjänsten som rättare hos Bergslaget och 1903 kom flyttlassen.

Förvaltaren bodde på Snöån, men flyttade till Sveden 1917 då gamla apoteket byggts om till förvaltarbostad. Han hette också Pettersson men tog sig namnet Dockberg. Han höll hårt i Bergslagens plånbok och styrde över jordbruk, ladugårdaroch bostäder.

I ladugården på Sveden stod 60 kor, som mjölkades med maskin och en mjölkerska eftermjölkade. Mjölken kördes med häst till Borg senare till Vansbro med bil.

Lur Maria skötte kokalvarna i en hage bakom Karlströms

Slakt sköttes av rättare Pettersson eller slaktare Fröjd och den som slaktade fick räntan om inte förvaltaren ville ha den. Det hände också att Bons Anders familj fick ta räntan.

Bons Anders skötte stallsysslor, som bestod i att sköta hästarna, utfodra, sko, träna och köra in unghästar och skjutsa förvaltaren och hans familj. Vid sådana tillfällen spändes Mazurka framför vagn eller släde. Mazurka var en "finare" häst som inte användes i arbete på åkrarna. Tyvärr hade hon blivit skrämmd av en bil och rädslan för bilar gick aldrig ur, men om det händelsevis kom en bil blev hon lugn om kusken gick fram till hennes huvudet vid sådana tillfällen.

I vagnsboden stod ett antal olika vagnar med två eller fyra hjul. Lilla släden hade plats för två och i korgsläden fanns plats för fyra framför kuskbänken.

Parhästar drog wursten, som hade bänkar längs sidorna. Kusken satt längst fram på en bänk och där fanns en vev, som gick ner mot hjulet och kunde bromsas.

Gästgivar Olov arbetade i smedjan med justering av hästskor och att sätta nytt järn runt kärrhjul. Han var en skicklig smed. I samma hus låg snickarverkstaden, där snickare Karlström arbetade.

Bergslaget hade egen såg, som tillverkade plank och annat byggmaterial. I pärtmaskinen gjordes pärt att lägga på taken. Barnen brukade bunta ihop pärtorna i små högar. Tegelpannor blev inte vanligt förrän i mitten på 1920-talet.

Tvättstuga och bagarstuga stod till förfogande åt boende på Svedens gård.

En stor lada byggdes av arbetare från Halland. De hade träskor på fötterna vilket inte var vanligt här på 1920-talet. När hö kördes in i ladan lyftes hela hölasset med en hiss till platsen där höet skulle förvaras.

År 1973 köpte Mats Linden Svedens gård. I ladugården föds tjurkalvar upp och på åkrarna odlas korn, gräs till silage och mycket potatis.

